

М О Т И В И

към проекта на Закон за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване

В края на миналия век, когато у нас се прие законовата уредба на втория пенсионен стълб, а и в следващите години вниманието на законодателя беше насочено изцяло към детайлното регламентиране на периода на натрупване на средства - първата фаза от пенсионните схеми с дефинирани вноски, чийто носител са универсалните пенсионни фондове (УПФ) и професионалните пенсионни фондове (ППФ). Поради това създадената при старта на втория пенсионен стълб законова уредба на втората фаза - периода на изплащане на пенсии, е непълна и противоречива.

Цялостното уреждане на фазата на изплащане от УПФ е наложително с оглед на това, че първите пенсионери се очакват през септември 2021 г., когато част от родените през 1960 г. жени ще навършат определената в чл. 68, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване (КСО) пенсионна възраст. Първите по-значителни групи пенсионери от УПФ се очакват след 2024 г., когато и родените през 1960 г. мъже ще навършат законоустановената пенсионна възраст. Във връзка с това с проекта на Закон за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване се предлагат необходимите промени.

Създава се задължение за пенсионноосигурителните дружества при подаване на заявление за пенсиониране да запознават лицата, осигурени във фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване, с техните права и с правата на наследниците им във връзка с придобитото право на пенсия, както и на правото да получат еднократно или разсрочено натрупаните по индивидуалната партида средства.

Със законопроекта се предлага наред с предвидените и към настоящия момент пожизнени пенсии да се регламентира по-подробно разсроченото плащане като пенсионен продукт, допустим във фазата на изплащане. Това ще осигури възможност на по-голям процент от осигурените лица да получат по-дългосрочно пенсионно плащане, отговарящо на персоналните им житейски нужди и на размера на натрупаните преди пенсионирането средства в индивидуалните им партии.

Във връзка с това с разпоредбата на чл. 167 се предлага осигурените лица да имат право на допълнителна пожизнена пенсия за старост при навършване на възрастта им по чл. 68, ал. 1. Допуска се и право на допълнителна пожизнена пенсия за старост до една година преди навършване на тази възраст, при условие че натрупаните средства по индивидуалната партида позволяват отпускане на пенсия в размер, не по-малък от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1.

Според предвиденото в цитираната разпоредба допълнителната пожизнена пенсия за старост е месечно плащане на предвидена в пенсионния договор сума, дължима на пенсионера от определена дата до неговата смърт, чийто размер не може да бъде по-малък от 15 на сто от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 към датата на определянето му. Допълнителната пожизнена пенсия за старост може да бъде с гарантиран период на изплащане, може да включва и разсрочено изплащане на част от средствата до навършване на избрана от пенсионера възраст, като срокът и размерът на разсроченото плащане, както и размерът на пожизнената пенсия се избират от осигуреното лице.

Със законопроекта са предвидени и промени, свързани с определянето на размера на допълнителната пожизнена пенсия за старост.

Размерът на допълнителната пожизнена пенсия за старост се формира въз основа на:

- по-голямата от двете суми на: натрупаните средства по индивидуалната партида или допълнената индивидуална партида до brutния размер на осигурителните вноски;
- биометрични таблици, утвърдени от Комисията за финансов надзор;
- технически лихвен процент, одобрен от Комисията за финансов надзор.

Предвижда се пенсионноосигурителните дружества да използват единна таблица за смъртност за изчисление на пожизнените пенсии и на фонда за изплащане на пожизнени пенсии, която се утвърждава от Комисията за финансов надзор и се актуализира при съществени промени в официалната статистическа информация, на която се основават. Размерът на техническия лихвен процент за изчисление на видовете пенсии и на фонда за изплащане на пожизнени пенсии също се одобрява от комисията.

Когато размерът на средствата, натрупани към датата на отпускане на пенсията, е по-малък от сумата на brutния размер на преведените от Националната агенция за приходите и от Националния осигурителен институт осигурителни вноски за това лице, средствата по индивидуалната партида се допълват до тази сума с част от резерв за гарантиране на сумата на brutния размер на преведените от Националната агенция за приходите и от Националния осигурителен институт вноски в универсален пенсионен фонд, специално създаден с разпоредбата на чл. 193а от законопроекта, и пенсията се определя на

базата на допълнените средства. Гарантираният размер на допълнителната пожизнена пенсия за старост не може да бъде по-малък от този, изчислен на база на сумата от brutния размер на преведените от Националната агенция за приходите и от Националния осигурителен институт осигурителни вноски за съответното осигурено лице.

При желание на осигуреното лице пенсионноосигурителните дружества са задължени да предложат гарантиране на размера на първата допълнителната пожизнена пенсия за старост, изчислена на база на натрупаните средства по индивидуалната партида, ако сумата на средствата е по-голяма от brutния размер на преведените осигурителни вноски. При определянето на размера на тази пенсия, освен посочените по-горе параметри се прилага и рисков коефициент съгласно актюерските разчети.

В момента на пенсиониране на осигурено лице в УПФ индивидуалната му партида се закрива. Натрупаните средства в индивидуалната му партида се прехвърлят в специално обособен общ фонд - фонд за изплащане на пожизнени пенсии. Това позволява да бъдат гарантирани както пожизненият характер, така и размерът на пенсионното плащане на всеки пенсионер независимо от случаите на дългосрочно получавани пенсии или на неблагоприятни инвестиционни резултати. Така пенсионноосигурителното дружество поема управлението на инвестиционния и демографския риск, свързан с пенсионните плащания. Закриването на индивидуалната партида не позволява при смърт на пенсионер остатъкът от средствата, които са били натрупани в негова полза, да се изплати на наследниците му. Правата на наследниците се регламентират в подписания пенсионен договор в зависимост от характеристиките на избрания от пенсионера пенсионен продукт.

Създава се разпоредба за консервативно инвестиране на активите на фонда за изплащане на пожизнени пенсии.

Пенсионноосигурителните дружества могат да предлагат и по-сложни форми на пожизнена пенсия, като: пожизнена пенсия с гаранции за наследниците на пенсионера (с гарантиран срок на изплащане); пожизнена пенсия с разсрочено изплащане за определен срок, след което оставащият пенсионен капитал се използва за изплащане на пожизнена пенсия до края на живота на пенсионера. В този случай разделянето на капитала се извършва така, че гарантираният размер на месечната пожизнена пенсия да не е по-малък от 15 на сто от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО.

Новата разпоредба на чл. 167а въвежда правото на еднократно или разсрочено изплащане на средствата по индивидуалната партида. Предлага се, когато средствата по индивидуалната партида на осигуреното лице са недостатъчни за отпускането на допълнителна пожизнена пенсия за старост, но надвишават трикратния размер на минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 ал. 1 към датата на определяне на стойността на средствата по партидата, осигуреното лице да има право да ги получи разсрочено. Размерът на месечното плащане не може да бъде по-малък от 15 на сто и по-голям от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 ал. 1 към датата на определяне на неговия размер. Пенсионноосигурителното дружество извършва разсроченото плащане срещу прехвърляне на натрупаните средства по индивидуалната партида или brutния размер на осигурителните вноски, което от двете е по-голямо, във фонда за разсрочени плащания. Гарантираният размер на разсроченото плащане е равен на този, изчислен на база на сумата на brutния размер на преведените осигурителни вноски за съответното осигурено лице.

В законопроекта е предвидена възможност за еднократно изплащане на натрупаните средства по индивидуалната партида на лицето. Този начин на приключване на отношенията между осигуреното лице и пенсионноосигурителното дружество обаче излиза извън целите на пенсионното осигуряване, а именно – след достигане на определените от закона изисквания да се предостави определено периодично плащане (пенсия) на лицето. Поради това към еднократно изплащане на натрупаните средства се пристъпва в ограничени случаи, в които не е възможно да се осигури такова периодично плащане в достатъчен размер. Съгласно разпоредбата на чл. 167а, ал. 5, когато размерът на средствата по индивидуалната партида е по-малък от трикратния размер на минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 към датата на определяне на стойността на средствата по партидата, средствата по индивидуалната партида се изплащат еднократно.

Актуализация на допълнителната пожизнена пенсия за старост и на разсроченото плащане се регламентират в новата разпоредба на чл. 169д. Допълнителната пожизнена пенсия за старост и разсроченото плащане се актуализират поне веднъж годишно, като гарантираните им размери не се променят.

Допълнителната пожизнена пенсия за старост се актуализира в зависимост от техническия лихвен процент, въз основа на който е изчислен нейният размер, и реализираната доходност от инвестирането на средствата на фонда за изплащане на пожизнени пенсии през периода, за който се отнася актуализацията, на годишна база. Актуализацията на допълнителната пожизнена пенсия за старост се извършва с не по-малко от 50 на сто от разликата между реализираната доходност от инвестирането на средствата на фонда за изплащане на пожизнени пенсии през периода, за който се отнася и техническият лихвен процент, въз основа на който е изчислен нейният размер.

Разсроченото плащане се актуализира в зависимост от реализираната доходност от инвестирането на средствата на фонда за разсрочени плащания през периода, за който се отнася актуализацията, на годишна база. Актуализацията на разсроченото плащане се извършва с не по-малко от 50 на сто от реализираната доходност от инвестирането на средствата на фонда за разсрочени плащания през периода, за който се отнася.

С разпоредбата на чл.169е се създава възможност за преизчисляване на допълнителната пожизнена пенсия за старост и на разсроченото плащане на лица, които продължават да работят и подлежат на осигуряване в универсален пенсионен фонд.

В съответствие с новите пенсионни продукти се прецизират и разпоредбите, които регламентират правата на наследниците на осигурено лице или пенсионер.

При смърт на пенсионер на универсален или професионален фонд, който получава:

- пожизнена пенсия от универсален пенсионен фонд с права на получаване от наследници, правата на наследниците се определят в правилника за организацията и дейността на фонда и в пенсионния договор;

- срочна пенсия или разсрочено плащане от професионален пенсионен фонд, на наследниците се изплаща, еднократно или разсрочено, остатъкът от средствата по индивидуалната му партида;

- разсрочено плащане от фонда за разсрочени плащания, на наследниците се изплаща, еднократно или разсрочено, остатъкът от прехвърлените средства във фонда за разсрочени плащания.

Когато осигуреното лице или пенсионерът, който получава разсрочено плащане, нямат наследници, натрупаните средства по индивидуалната партида в универсален фонд, съответно остатъкът от прехвърлените средства във фонда за разсрочени плащания, се

прехвърлят в резерва за гарантиране изплащането на пожизнени пенсии по чл. 192, ал. 2, а натрупаните средства по индивидуалната партида в професионален фонд се прехвърлят в държавния бюджет. Когато пенсионер, който получава пожизнена пенсия, няма наследници, дължимите средства остават във фонда за изплащане на пожизнени пенсии по чл. 192а.

Аналогично на предвиденото по отношение на наследяването в държавното обществено осигуряване, изрично се предвижда, че отказът от наследство не лишава наследниците от предвидените в разпоредбата на чл. 170, ал. 1 и 2 права. Получаването на средства по ал. 1 или 2 не се счита за приемане на наследство.

Променят се и разпоредбите, уреждащи резерва на пенсионноосигурителните дружества, като се предвижда, че за покриване на недостига във фонда за изплащане на пожизнени пенсии пенсионноосигурителното дружество създава резерв за гарантиране изплащането на пожизнените пенсии.

Чрез въвеждането на програми за лоялни клиенти се предоставя възможност за генериране на допълнителни ползи за пенсионерите и осигурените лица и повишаването на интереса и информираността им към пенсионното осигуряване. Участието на осигурените лица в такива програми е доброволно, не може да поражда задължения за осигурените лица и би следвало да им предоставя по-благоприятни условия при ползването на редица услуги.

Разпоредбата на чл. 201 от КСО, регламентираща задължителните такси и удръжки в полза на пенсионноосигурителните дружества, се допълва, като в нея се включва и такса, изчислена върху стойността на нетните активи на фонда за изплащане на пожизнени пенсии и на фонда за разсрочени плащания – до 0,5 на сто годишно.

Целта на законопроекта е да се създаде пълно и непротиворечиво регулиране на фазата на изплащане от УПФ, което би улеснило информирания избор на лицата, подлежащи на допълнително задължително пенсионно осигуряване.

Във връзка с това в законопроекта са включени и разпоредби, които регламентират избора на осигуряване по чл. 46 от КСО. През 2015 г. беше създадена възможност за лицата, които не желаят да се осигуряват в УПФ, да изберат да променят осигуряването си от УПФ само във фонд „Пенсии“. За да упражнят това свое право обаче е необходимо те да разполагат с точна информация относно видовете пенсионни продукти, които се предлагат от пенсионноосигурителните дружества, определянето на техните размери, условията за наследяване на натрупаните по индивидуалните партии средства и отпуснатите пенсии и т.н. Въпроси, които се регламентират с настоящия законопроект. Предлага се промяна на срока, в който лицата могат да упражнят правото на избор на осигуряване. По този начин за първите групи осигурени лица се гарантира по-продължителен период за запознаване със законовите промени. Създава се и възможност те да направят по-точна преценка относно размера на бъдещите си пенсии в зависимост от натрупаните средства по индивидуалните им партии в период, максимално близък до пенсионирането. Предвижда се лицата, които навършват възрастта за пенсиониране от 2022 до 2025 г. включително, да могат да упражнят правото на избор на осигуряване до 1 година преди тази възраст. Този период се увеличава плавно до 2038 г., когато осигуряването ще може да се променя не по-късно от 5 г. преди навършването на възрастта за пенсиониране.

Аналогична промяна е направена и в чл. 124а, ал. 1 относно правото на възобновяване на осигуряването в универсален пенсионен фонд.

Във връзка с предвидената в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2021 г. възможност лицата, които са пропуснали да променят осигуряването си от универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ 5 години преди възрастта за пенсиониране, да направят това в периода от 1 януари до 30 юни 2021 г., със законопроекта се предлага аналогична възможност през същия период (от 1 януари 2021 г. до 30 юни 2021 г.) и за лицата, пропуснали да възобновят осигуряването си в универсален пенсионен фонд.

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Бойко Борисов)